

19 Μαρτίου 2015

Άνθρωπος και κτίση εν αρμονία

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Κατά την ανάλυση της χριστιανικής θεώρησης σύμφωνα με τους τρεις ιεράρχες, ο άνθρωπος και ολόκληρη η κτίση είναι δημιουργήματα του απείρου και ζώντος Θεού, με προορισμό την ανάπτυξή τους εν αρμονία.

Τόσο ο άνθρωπος όσο και υλικός κόσμος έχουν ασύλληπτη αξία και σημασία. Η ύλη, ως δημιούργημα του ίδιου του Θεού και όχι κάποιου άλλου όντος, δεν αποτελεί ουσία που ζει παράλληλα και ανεξάρτητα από τον Δημιουργό όπως μας εξηγεί ο αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας Αναστάσιος.^{[1] [2] [3]}

Συνεχίζοντας τον συλλογισμό του, αναφέρει ότι «η γραμμή των τριών οικουμενικών διδασκάλων τονίζει τη στενή σχέση ανθρώπου και κτίσεως, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο στον αγιασμό των ψυχών αλλά και στον αγιασμό ολόκληρης της φύσεως. Μπροστά σε κάθε δημιούργημα του Θεού ο πιστός στέκεται με σεβασμό και αγάπη, όχι σαν πειρατής. Η αποκατάσταση της αρμονίας μεταξύ ανθρωπότητας και φυσικού κόσμου πραγματοποιείται σε μία διδασκαλία αγάπης και ευχαριστίας».

Το θεμέλιο της βιβλικής και πατερικής πίστεως, ζωής και θεολογίας συνοψίζεται, σύμφωνα με τον π. Ιωάννη Ρωμανίδα, στο «ότι ο Θεός διά της ακτίστου Αυτού ενεργείας εποίησε τον κόσμο: α) ο ίδιος απ' ευθείας και άνευ διαμέσου τινός, β) εκ του μηδενός, ήτοι ουχί κατ' ανάγκην, αλλά κατά βούλησιν, και επομένως γ) κατά τρόπον όλως θετικών».^[4]

Εκτός όμως από τον τρόπο της Δημιουργίας της κτιστής φύσης εκ του ακτίστου Θεού, ο Μέγας Βασίλειος στο έργο του Εις την εξαήμερον καταθέτει τη βεβαιότητά του περί της πρόνοιας και της συνεχούς φροντίδας του Θεού για κάθε είδος του φυτικού και ζωϊκού βασιλείου, καθώς «ο θαλάσσης και ανέμων Κύριος εν τω μικρώ ζώω της μεγάλης εαυτού σοφίας εναργές ίχνος ενέθηκεν. Ουδέν απρονόητον, ουδέν ημελημένον παρά Θεού». (PG29, 160A-B). Είναι φανερό ότι η πρόνοια αυτή δεν διακόπτεται με τη Δημιουργία, αλλά ο Θεός φροντίζει και ενδιαφέρεται διηνεκώς για όλα τα κτίσματα.^{[5] [6] [7]}

Παράλληλα όμως με την πρόνοια του Θεού, ιδιαίτερο ρόλο στην προστασία της φύσης καλείται να διαδραματίσει και ο άνθρωπος. Τον μοναδικό ρόλο του ανθρώπου θα αναδείξουμε στη συνέχεια, αφού πρώτα παρουσιάσουμε τη θέση που ο ίδιος καλείται να καταλάβει στην κτίση. Αξιοσημείωτη είναι η περιγραφή της θέσης του ανθρώπου έτσι όπως παρουσιάζεται από τον άγιο Γρηγόριο το Θεολόγο. Σύμφωνα με το σκεπτικό της, μετά τη δημιουργία του ανθρώπου από τον Θεό από προϋπάρχουσα ύλη και αφού η ανώτατη Αρχή «ενεφύσησε πνοήν ζωής» (Γεν. 2,7) προς το πρόσωπο του ανθρώπου, τοποθετήθηκε ο δημιουργηθείς στον κόσμο, «οιόν τινα κόσμον δεύτερον, ένμικρώ μέγαν [...], άγγελον άλλον, προσκυνητήν μικτόν, έπόπτη της ορατής κτίσεως, μύστην της νοουμένης, βασιλέα των επί γης, βασιλευόμενον άνωθεν – και τελικά τη προς θεόν νεύσει θεούμενον». Πίσω από τη σημασία των λέξεων, προσκυνητής, επόπτης, βασιλεύς φανερώνεται η μοναδική θέση του ανθρώπου και ευρίσκεται ένα ιδιαίτερο νόημα. Αυτό δεν είναι άλλο από

το ότι, λόγω της κυριαρχικής θέσης μας, ως άνθρωποι αποκτούμε μία τεράστια ευθύνη, η οποία δεν είναι μόνον διοικητική αλλά κυρίως δοξολογική. Γνωρίζοντας πιο συστηματικά τη φύση, μέσα από τη μελέτη της, δεν αρκεί να τη θαυμάζουμε, αλλά να συγκατανεύσουμε στην τελειότητά της δοξάζοντας τον Θεό. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγείται και ο Αν. Μαράς, όταν αναφέρει ότι η κτίση όπως και ο άνθρωπος είναι δημιουργήματα του Θεού. Ωστόσο, δεν μας ανήκει η φύση παρά μόνο η ευθύνη για την προστασία της. Εμείς είμεθα οικονόμοι της Δημιουργίας, οι οποίοι αναφέρουμε την κτίση στον Δημιουργό.

Και ενώ ο άνθρωπος εμφανίζεται ως βασιλεύς εντός του κόσμου, η δημιουργία του κόσμου ως παλατιού για τον άνθρωπο, συναντάται στον άγιο Γρηγόριο Νύσσης, ο οποίος παρουσιάζει τον άνθρωπο ως μικρόκοσμο^[8], ενώ ο Μάξιμος ο Ομολογητής δίδοντας μια απάντηση στον ρόλο του ανθρώπου, τον χαρακτηρίζει ως «φυσικό σύνδεσμο», προικισμένο με μια «φυσική δύναμη προς ένωσιν των διηρημένων», με σκοπό να τα ενώσει όλα με τον Θεό.^[9]

Παρόμοια θέση για τον άνθρωπο διακρίνει και ο K. Ware, ο οποίος τον αποκαλεί μεσίτη μεταξύ ουρανού και γης, κοσμικό λειτουργό και ιερέα της Δημιουργίας.^[10] Στηριζόμενος στο περιεχόμενο Πατερικών κειμένων και κυρίως στην προσέγγιση του Γρηγορίου Ναζανζιανού ότι το ανθρώπινο πρόσωπο «είναι διττή ύπαρξη [...] επίγειο και ουράνιο, πρόσκαιρο αλλά και αθάνατο, ορατό αλλά και νοητό» (PG36, 321C- 324B), όσο και σε αυτή του Μάξιμου του Ομολογητή, σύμφωνα με την οποία είμεθα ο καθένας «ένα εργαστήριο που περικλείει τα πάντα με έναν περιεκτικό τρόπο»,^[11] οδηγείται στο συμπέρασμα πως η μεσιτεία είναι εφικτή μόνον εν Χριστώ και διά του Χριστού, αφού ως ενσαρκωθείς Λόγος είναι το πρόσωπο που συγκρατεί τα πάντα ενωμένα (Κολ. 1, 17) και που τα συνάγει και τα ανακεφαλαιώνει (Εφ 1, 10). Συνοψίζοντας, ο Βρετανός επίσκοπος καταλήγει στο ότι «αντί να μιλήσουμε για τους εαυτούς μας ως βασιλιάδες και διαχειριστές του κτιστού κόσμου, οφείλουμε να δούμε τους εαυτούς μας ως ιερείς της δημιουργίας, ως προσφέροντες και λειτουργούς».^[12]

Η θεοκεντρική θέση του ανθρώπου μέσα στη δημιουργία, συναντάται στο έργο του Μάξιμου του Ομολογητή. Ο ακραία διεισδυτικός αυτός διανοητής και άγιος, ως προς τη θέση του ανθρώπου σχετικά με τον Θεό και την κτίση, διδάσκει πώς: «Επειδή τοίνυν φυσικώς, ως δεδημιουργητο, περί μεν το ακίνητον, ως αρχήν ιδίαν (φημί δε τον Θεόν) ο άνθρωπος ου κεκίνητο, περί δε τα υπ' αυτόν, ων αυτός θεόθεν άρχειν επετάγη, παρά φύσιν εκών ανοήτως κεκίνηται, τη προ ένωσιν των διηρημένων δοσείθη αυτώ φυσική δυνάμει κατά την γένεσιν εις την των ηνωμένων μάλλον διαίρεσιν παραχρησάμενος [...], (PG91, 1308C-D).

Δυστυχώς όμως ο άνθρωπος, μετά την πτώση, επέλεξε να αγνοήσει τον Θεό και αποδέχθηκε μία κοσμοκεντρική θέση, καθιστώντας ουσιαστικά τον κόσμο Θεό.^[13] Στην ουσία λοιπόν ο άνθρωπος συμπεριφέρεται είτε ως ο ειδωλολάτρης σεβόμενος τα κτιστά πράγματα ως θεότητες, είτε ως καταναλωτής θεώντας τα ως φυσικούς πόρους και μόνο χωρίς ουδεμία εσωτερική αξία. Και οι δύο στάσεις υποτιμούν και αδικούν την κτίση, επειδή τής στερούν κάθε αναφορά στον Θεό. Όπως μας εξηγεί η Θεοκρίτοφ, ο άνθρωπος έχει ανάγκη από την κτίση, καθώς η κτίση υπάρχει για χάρη του ανθρώπου, αλλά και ο άνθρωπος υπάρχει για χάρη της κτίσης ολόκληρης.^[14]

[1] Σέρραρντ, 1994, σ. 124.

[2] Γιαννουλάτος, 2005, σ. 229.

[3] Γιαννουλάτος, 2005, σ. 231.

[4] Ρωμανίδης, 2010, σ. 39.

[5] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 45.

[6] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 28-30.

[7] Ζορμπάς, 1998, σ. 157.

[8] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 30.

[9] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 47-48.

[10] Ware, 2005, σ. 45.

[11] Ware, 2005, σ. 50.

[12] Ware, 2005, σ. 53.

[13] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 49.

[14] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 50.

Παρατήρηση: η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει τη δημοσίευση με τη μορφή σειράς άρθρων της μελέτης «Αρχή της Αειφορίας και Ορθόδοξο ήθος: Μία νέα προοπτική στην οικολογική ηθική», του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΡ. ΤΣΟΥΡΑΠΑ. Πρόκειται για αναθεωρημένη έκδοση του κειμένου που κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με

επιβλέποντα καθηγητή τον Χρήστο Τερέζη και αξιολογητές τους Νικόλαο Κόϊο και Βασίλειο Φανάρα.